

FUNDAMENTALS OF CREATION OF DRAFT NORMATIVE LEGAL DOCUMENTS BY PROSECUTOR'S OFFICE

Normurodov Samandar Qulto'ra o'g'li ¹

¹ Tashkent State Law University 5A240108 - first-year master's degree in public administration law (Uzbek)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.4732860>

ARTICLE INFO

Received: 20th April 2021
Accepted: 25th April 2021
Online: 30th April 2021

KEY WORDS

participation of prosecutor's offices in law-making, aspects of creation of drafts of normative-legal documents of prosecutor's offices, prosecutor's control in law-making activity, legislative initiative.

ABSTRACT

The article describes the basis for the participation of the prosecutor's office in lawmaking, discusses the legal framework for the activities of the prosecutor's office in the development of draft regulations.

PROKURATURA ORGANLARI TOMONIDAN NORMATIV-HUQUQIY HUJJATLAR LOYIHALARNI YARATISH ASOSLARI

Normurodov Samandar Qulto'ra o'g'li ¹

¹ Toshkent Davlat Yuridik Universiteti 5A240108 - davlat boshqaruvi huquqi (o'zbek) yo'nalishi birinchi kurs magistranti

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 20-aprel 2021
Ma'qullandi: 25-aprel 2021
Chop etildi: 30-aprel 2021

KALIT SO'ZLAR

prokuratura organlarining qonun ijodkorligida ishtirok etishi, prokuratura organlarini normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari yaratish aspektlari, qonun ijodkorligi faoliyatida prokuror nazorati, qonunchilik tashabbusi.

ANNOTATSIYA

Maqolada prokuratura organlarining qonun ijodkorligida ishtirok etish asoslari bayon qilingan, normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarini tuzishda prokuratura faoliyatining huquqiy asoslari muhokama qilingan.

KIRISH

Mustaqillika qadam qo'yganimizdan so'ng mamlakatimiz hayotining barcha

sohalarida, jumladan sud va huquq sohasida ulkan o'zgarishlar ro'y berdi. Shuningdek jamiyat hayotining huquqiy asoslari yangilandi. Birinchi prezidentimiz Islom

Karimovning aytganidek, “ qonunchilik mexanizmini va qabul qilingan qonun meyorlari ijrosini nazoratini yanada takomillashtirish, respublika qonunlarini umum e’tirof etgan meyor va qoidalarga muvofiq holga keltirish muhim vazifa hisoblanadi”[1]. Yuqoridagi funktsiyani amlga oshirish uchun esa qonuni ijod qilish jarayonida barcha subyektlar doirasida eng muhim vazifalardan biri sanaladi.

Xususan, davlat darajasida amalga oshirilayotgan qonun ijodkorligi siyosati vakolatli sub'ektlarning huquqiy-ijodiy faoliyatining zaruriy sifatini va jamoat munosabatlarini tartibga solishning normativ-huquqiy bazasini ta'minlash vazifasini bajaradi. Qonun ijod qilish siyosati qonun ijodkorligi strategiyasi va taktikasini belgilashga qaratilgan davlat organlari va nodavlat tuzilmalarining ilmiy asoslangan, izchil va tizimli faoliyati sifatida qaraladi. Muhtaram prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan 2017-2021 yillarga mo'jallangan “O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi”da[2] ham yuqoridagi g'oya ilagari surilgan. Unda davlat boshqaruvini isloh qilish va qonun ustuvorligini ta'minlash va sud-huquq tizimini yanada isloh qilish bo'yicha yo'nalishlar belgilab berilgan.

Shuningdek, qonun ijodkorligi faoliyatining sifatini qabul qilinayotgan qonunlarning amlga oshirilayotgan ijtimoiy – siyosiy, itimoiy - iqtisodiy va sud huquq islohotlari jarayoniga ta'sirini kuchaytirishga yo'naltirilgan holda tubdan oshirish.[3] Shu bilan birga qonunchilik mexanizmini va ularni qabul qilish jarayonida huquqiy meyorlarga asoslangan holda qabul qilinishi va qonun ijod qilish jarayonni yanada takomillashtirish bugungi kunning dolzarb masalasi hisoblanadi.

Prokuratura organlarining qonun ijodkorligi faoliyatidagi ishtiroki ushbu vazifalarning to'liq va o'z vaqtida hal qilinishiga yordam beradi.

ASOSIY QISIM

O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurori O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 118-moddasida, yangi tahrirdagi “Prokuratura to'g'risida”[4] gi O'zbekiston Respublikasi Qonunining 2-moddasida keltirilgan normativ qoidalarning mazmunidan kelib chiqib aytish mumkinki, Bosh prokuror qonun ustuvorligini ta'minlash, qonuniylikn: mustahkamlash, fuqarolarning huquq hamda erkinliklarini, jamiyat va davlatning qonun bilan ko'riqlanadigan manfaatlarini, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy tuzumini himoya qilish, huquqbuzarliklar- oldini va profilaktika qilishdan iborat prokuratura organlarining asosiy vazifalarini bajarish jarayonida kuzatiladigan ijtimoiy holatdan kelib chiqqan holda qonunchilik tashabbusi huquqini amalga oshirishi mumkin. Shu bilan birga, prokuratura nazorat qilishdan tashqari, boshqa funktsiyalarni ham, shu jumladan Prokuratura organlarining qonuni ijod qilish faoliyatidagi ishtiroki o'rinlidir. O'zbekiston Respublikasi “Prokuratura to'g'risida”[5] gi qonuning 4 – moddasida belgilangan prokuratura organlari faoliyatining asosiy yo'nalishlardan biri, bu – qonun ijodkorligi faoliyatida hamda jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish ishida ishtirok etish hisoblanadi. Shu bilan birga O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 83-moddasi [6] va «Prokuratura to'g'risida»gi qonunning 13-moddasiga ko'ra, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuroriga qonunchilik tashabbusi huquqi berilganligini ta'kidlash darkor.

O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurorining ushbu huquqi «O'zbekiston

Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi to'g'risida»gi Konstitutsiyaviy qonunni 27-moddasida[7] hamda «Qonunlar loyihalarini tayyorlash va O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasiga kiritish tartibi to'g'risida»gi qonunni 3-moddasida[8] ham e'tirof etilgan. Bu degani O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurori timsolida O'zbekiston Respublikasi prokuraturasi tomonidan muayyan huquqiy holatlar yuzasidan mustaqil ravishda Oliy Majlis va boshqa davlat organlaridan bog'liq bo'lmagan holda qonun loyihalari tayyorlanib, ular belgilangan tartibda mamlakatimiz Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi muhokamasiga kiritilishi mumkin. Shunday tartib orqali prokuratura organlarini mamlakatimizda qonunlar ishlab chiqarish jarayonida to'g'ridan-to'g'ri ishtirok etishi ta'minlanadi. Bu esa, o'z navbatida, prokuratura organlarining davlat hokimiyatining qonunchilik hokimiyati tizimi ish faoliyatida faol va bevosita ishtirok eta olishi uchun konstitutsiyaviy va qonuniy asoslar mavjudligini ifodalaydi.

NATIJAR VA MUHOKAMA

Xususan, Prokuratura to'grisidagi, shuningdek prokuror nazoratini takomillashtirish hamda jinoiy jazolarni liberallashtirish tayyorlangan qonun loyihalari Bosh prokurorning bu borada amalga oshirgan tashabbusi sirasiga kiradi.

Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurori tomonidan unga berilgan qonunchilik tashabbusi vakolatidan foydalangan O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasiga qonunlarga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish, yangi qonunlar ishlab chiqish haqidagi 10 dan ortiq taklif kiritilib, ular o'zining mantiqiy yechimini topgan".[9]

Bundan tashqari Qonun ijodkorligi faoliyatida Bosh prokurorning ishtirok etishi

bir vaqtning o'zida ularning o'z vazifa va funksiyalarini, ya'ni huquqni muhofaza qilish funksiyasi va qonun ustuvorligini ta'minlash vazifasini amalga oshirish bilan birga bajariladi.[10] Quyidan tartib yuqorigacha barcha ijro hokimiyati organlari tomonidan qonunosti hujjatlarini qabul qilinishidagi qonun ustuvorligini ta'minlash bo'yicha nazoratni amalga oshirishi hamda qonun chiqaruvchi Oliy organda O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi va Senati majlislarida ishtirok etishi va bu majlislarda o'z fikr-mulohazalarini bildirishi, qonunlarni talqini bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi plenumi majlislarida ishtirok etishi va qonunlar talqini bo'yicha o'z fikr va nuqtayi nazarini ifoda etishi qonun ijodkorligi faoliyatining ko'rinishidir.

Prokuratura tomonidan o'rganilgan huquqiy munosabatlar sohasidagi ushbu maqsadlarga erishish muammolarni hal qilish, shu jumladan ijro etuvchi hokimiyat organlari O'zbekiston Respublikasi ta'sis etuvchi subyektlari, mahalliy hokimiyat organlarining normativ-huquqiy hujjatlari talablariga rioya etilishini ta'minlash orqali osonlashadi. Hukumatlar, tijorat va notijorat tashkilotlarning boshqaruv organlari, qonunchilikni takomillashtirish, jamoatchilik bilan munosabatlarni huquqiy tartibga solish va uni takomillashtirishga bo'lgan ehtiyojlarni aniqlash, shuningdek, qonun bilan belgilangan hollarda zarur huquqiy hujjatlar loyihalarni tayyorlash, shu bilan birga u tegishli va quyi darajadagi qonunlarni va boshqa normativ-huquqiy hujjatlarni o'zgartirish, bekor qilish yoki qabul qilish to'g'risida takliflar kiritish huquqiga ega.

Shuni ta'kidlash kerakki, prokuratura organlarining qonun ijodkorligida ishtirok etish funksiyasini amalga oshirish yo'nalishlari qonuniy ravishda belgilanmagan,

bu degani prokuratura tomonidan normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari ancha keng talqin qilishga imkon beradi va boshqa subyektlar qatorida proaktiv rivojlanishni nazarda tutadi. Prokuratura organlari tomonidan ushbu faoliyat sohasini amalga oshirishni nazariy jihatdan tushunish bir qator jihatlarga ega va birinchi navbatda nazorat organining vakolatlariga qo'yiladigan talablar (ularning ob'ektivligi uchun) yoki yo'qligini tushunish kerak. Prokuratura organlari tomonidan normativ-huquqiy hujjatlarning tashabbuskor loyihalarini tuzishda boshqaruv qarorlarini qabul qilish huquqining yo'qligi buzilmaydi, chunki normativ-huquqiy hujjat o'z mohiyatiga ko'ra aynan shunday qaror hisoblanadi.

Bizning fikrimizcha, prokuror tomonidan yaratilgan normativ-huquqiy hujjatni qabul qilish yoki rad etish to'g'risida yakuniy qaror qabul qilish huquqi qonun ijodkorligi subyektiga tegishli bo'lgani uchun, ushbu talabga rioya qilinadi. Xususan, prokuratura organlari tomonidan ishlab chiqilgan normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari qonun chiqaruvchi organlarga (mansabdor shaxslarga) yuboriladi, chunki u o'zi normativ-huquqiy hujjatlarning qonuniyligi ustidan nazoratni amlaga oshiradi.

Darhaqiqat, davlat siyosati bu davlat hokimiyati organlarining ijtimoiy muammolarni hal qilish bo'yicha maqsadga muvofiq faoliyatidir. Cheklangan resurslar barcha ijtimoiy muammolarni hal qilish bilan shug'ullanishga imkon bermasligi sababli, ulardan bir nechtasi tanlanadi ular davlat hokimiyati organlarining ta'sir obyektlariga aylanadi. Shuning uchun davlat tomonidan hal etishni talab qiladigan ustuvor muammolarni tanlash jarayoni davlat siyosatining elementidir.[11]

Boshqacha qilib aytganda, davlat siyosatini amalga oshirish siyosiy kurash bilan bog'liq bo'lib, unda turli xil manfaatlarga ega bo'lgan tashkilotlar, jamiyatning turli ijtimoiy qatlamlari va qonunlar, hamda o'ziga xos normativ-huquqiy hujjatlar bir ijtimoiy guruh manfaatlarining boshqasining manfaatlari ustidan siyosiy g'alabasi natijalariga vositachilik qiladi.

Bizning fikrimizcha, prokuratura tomonidan normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarining yaratilishi jamiyatdagi manfaatlar muvozanatini saqlashga qaratilgan va shu munosabat bilan biz V.G. Bessarabov fikrlariga to'xtalib o'tmog'imiz darkor. Prokuratura ishtirok etishining maqsadlari qonunchilik - bu qarama-qarshi bo'lgan tor idoraviy manfaatlar ta'sirini kamaytirishdir; jamiyat va davlat ehtiyojlari; qonun ijodkorligi faoliyati ishtirokchilari tomonidan jinoiy doiralar bilan bog'liq tuzilmalar manfaatlari qarshi kurashish; inson va fuqarolarning huquqlari va erkinliklarini himoya qilish.[12] Shu munosabat bilan, prokuratura tomonidan normativ-huquqiy hujjatlarning tashabbuskor loyihalarini ishlab chiqishi kerak bo'lgan bir qator masalalar kabi ozgina o'rganilgan muammoga yechim taklif qilish zarur bo'lib tuyuladi.

Xulosa

Yuqoridagilardan kelib chiqib, biz rivojlangan davlatlarning xalqaro tajribasi, huquqiy o'ziga xos jihatlari olib, ularni milliy ijtimoiy muhitimizga moslashtirgan holda amalga kiritib borishimiz lozim.

Bunda, albatta, milliy qadriyatlarimiz va o'zbekona madaniyatimiz asosiy orinda turadi. Jamiyatimizda, xalqimizda yangi ijtimoiy ruhiyat, yangicha dunyoqarash, adolatga asoslangan murosasizlik prinsipi shakllanib, taraqqiy etib borgani sari biz yangi davrga, fuqarolik jamiyatini qurish

yo'lida rivojlanib boraveramiz .Buning uchun shu zaminda yashayotgan fuqarolarimiz yangi hayot va uni birga qurishda ijtimoiy daxldorlik mas`ulyati bilan yashab uni teran anglab yetishlari lozim.

Prokuratura organlarining huquqiy asoslari ular barcha ijtimoiy munosabatlarni xal etishda adolat prinsiplariga tayanishi va uning ijtimoiy adolat shakllari,jamoatchilik fikri va uning prokuratura boshqaruv va amaliy ish rejimida inobatga olinishi va o'rni , prokuratura organlarining huquqiy tizimi va mavjud ijtimoiy maslalani xal etishda o'zingiz qonunchilik tashabbusi huquqidan foydalangan holda ularni hal etish bo'yicha xalqaro tajribaning o'ziga xos jihatlari va ularni milliy prinsip tizimiga qo'llash va ushbu sohani qamrab oluvchi barcha ijtimoiy munosabatlarni bilan belgilash mumkin.

Hozirgi rivojlangan zamon sharoitida prokuratura organlarining ijtimoiy - huquqiy jarayonlardagi o'rni va undagi milliy amaliyot asoslari va uning xalqaro tajribalarga asoslanganligi, Konstitutsiya asosiga qurilgan qonunchilik tizimlari ularni yaratish va takomillashtirib borish bilan bog'liq o'ziga xos jihatlar va mavjud muammolar sanaladi va bu o'rinda rivojlangan huquqiy davlat yangi ijtimoiy munosabatlarga hamohang tarzda huquqiy taraqqiy etib borishi lozim va bunda barcha davlat organlari shunga mos ravishda rivojlanib boradi bu borada prokuratura organlarining o'rni beqiyosdir. Biz ishonamizki ana shunda o'ziga xos "Milliy prokuratura huquqiy tizimini" yaratgan bo'lamiz va bu davlatchiligimiz huquqiy tarixida o'ziga xos davrga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I. A. Hozirgi bosqichda demokratik islohatlarni chuqurlashtirishning muhim vazifalari // Yangicha fikrlash va ishlash - davr talabi. T. 5. – T.: O'zbekiston 1997. – B. 125.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi PF – 4947 – son Farmoni // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 yil., 6 - son
3. 2017 – 2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini « Xalq bilan muloqot va inson manfaatlari yili »da amalga oshirishga oid Davlat dasturini o'rganish bo'yicha ilmiy – uslubiy risola . – T.: Ma'naviyat . 2017. – B. 17.
4. O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi “prokuratura to'g'risida”gi qonuni. O'RQ – 257-II-son. 2001-yil 29-avgust // <https://lex.uz/docs/106197>
5. O'zbekiston Respublikasining «Prokuratura to'g'risida»gi Qonuni. «Xalq so'zi» gazetasi, 2001-yil 29-avgust.
6. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. T., «O'zbekiston», 2019 .
7. O'zbekiston Respublikasining «O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi to'g'risida»gi Qonuni «Xalq so'zi» gazetasi, 2002-yil 12-dekabr.
8. O'zbekiston Respublikasining «Qonunlar loyihalarini tayyorlash va O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasiga kiritish tartibi to'g'risida»gi Qonuni «Xalq so'zi» gazetasi, 2006-yil 11-oktabr,
9. Ibragimov Z. O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurori qonunchilik tashabbusi huquqi konstitutsiyaviy asoslari Toshkent davlat yuridik instituti Axborotnomasi, 2009. – № 8. - 35-6.
10. Madaliyev. O. M. Prokuror nazorati (maxsus qism) T., TDYI - 2012. – B. 249.
11. Введение в государственное управление: В 3 кн. Кн.1. Право, государство и политика / Гуреев С.А., Парамонов А.Р., Лобанов В.В; ГГУ. М.: Финстатинформ, 1998. С. 166.
12. Бессарабов В.Г. Прокурорский надзор: Учебник. М.: Проспект, 2006. С. 405-406.